

Geschiedenis van de Kamer van Koophandel

Marieke Veenstra en Huibert Vleesenbeek, Waakzaam aan de Waterweg, Stichting Historische Publikaties Rotterdamum, Rotterdam, 1990

Dit boek beschrijft de naoorlogse geschiedenis van de Rotterdamse Kamer van Koophandel en Fabrieken, sinds 1976 gefuseerd met de Kamer van Koophandel voor de Beneden-Maas. Het boek is verdeeld in drie delen, respectievelijk over de perioden 1945 tot 1960, 1960 tot 1975 en 1975 tot 1990.

De eerste periode was er één van herstel en wederopbouw, ook voor de Kamer. Tijdens de tweede periode ging de Kamer in betekenis achteruit. Haar invloed herstelde zich weer enigszins in de derde periode. Voorts kregen de activiteiten van de Kamer in die periode een wat ander accent.

De auteurs spreken van een slingerbeweging. Kennisneming van het boek doet echter de vraag opkomen of de slinger in de derde periode op een gelijkwaardige plaats terecht is gekomen als in de eerste periode, en vele jaren daarvoor, het geval was geweest.

Voorgeschiedenis

Het instituut Kamer van Koophandel schijnt een uitvinding te zijn van Napoleon. In 1802 stichtte hij in Frankrijk 22 van die colleges. In 1803 werd, als eerste in Nederland, in Rotterdam een Kamer van Koophandel opgericht. Spoedig daarna ook in Amsterdam en in enkele andere steden. Hun taak was het gemeentebestuur te adviseren en in het bijzonder attent te zijn op alles wat de bloei van de koophandel, de zeevaart en de fabrieken kon bevorderen. Na de vestiging van het Koninkrijk in 1815 kregen de Kamers ook de bevoegdheid om de landelijke overheid te adviseren.

In 1920 werden de plaatselijk georganiseerde Kamers van Koophandel opgeheven en werd het land verdeeld in 36 regionale Kamers. Voorts werden zij belast met de uitvoering van de wet op het handels-

register. In latere jaren kregen de Kamers er nog enige wetsuitvoerende taken bij.

1945 tot 1960

Reeds een dag na het bombardement van Rotterdam op 14 mei 1940 werd in de achtertuin van de toenmalige voorzitter van de Rotterdamse Kamer, de legendarische K.P. van der Mandele, een bijeenkomst gehouden, waarbij behalve de genoemde voorzitter en de algemeen secretaris van de Kamer aanwezig waren de burgemeester P.J. Oud en enkele hoofdbambtenaren van de gemeente. In die bijeenkomst werd de basis gelegd voor een nauwe samenwerking tussen de gemeente en het bedrijfsleven bij het herstel en de wederopbouw van Rotterdam. De contacten moesten evenwel worden onderbroken toen in oktober 1941 in Rotterdam een NSB-burgemeester werd benoemd.

In het wederopbouwproces dat in 1945 op gang kwam was echter weer sprake van een intensieve en harmonieuze samenwerking tussen de Kamer en het gemeentebestuur. Beide instanties vulden elkaar blijkbaar goed aan. De Kamer nam verschillende initiatieven en wist voor het bereiken van de gezamenlijke doeleinden soms kanalen te vinden die voor het gemeentebestuur minder toegankelijk waren.

1960 tot 1975

In de tweede periode raakte de Kamer haar vertrouwenspositie bij het gemeentebestuur kwijt. In die jaren werd het harmoniemodel vaak vervangen door het conflictmodel. Voorts was het toenmalige gemeentebestuur eerder dan daarvoor het geval was van oordeel, dat het directe belang van het bedrijfsleven moest wijken voor belangen die onder de term 'leefbaarheid' zijn samen te vatten. Bij door de gemeente ter hand

genomen maatregelen werd de Kamer minder ingeschakeld. Als zij uit eigen initiatief adviseerde kreeg zij soms te horen dat de Kamer zich bemoeide met zaken waarmee zij niets te maken had. Voorts merkte de Kamer dat zij haar relatieve monopoliepositie kwijt was. Wanneer de gemeente haar om advies verzocht, vroeg zij dit meestal ook aan andere instanties.

1975 tot 1990

Ook in de derde periode bleef de verwijdering tussen gemeente en Kamer aanvankelijk bestaan. Met name onder het college van B&W dat van 1974 tot 1978 onder voorzitterschap van burgemeester Van der Louw fungeerde.

De situatie veranderde nadat de nieuw aangetreden voorzitter van de Kamer, B. Wilton, in zijn nieuwjaarsrede van 1978 had gepleit voor een verbetering van de verhoudingen. Burgemeester Van der Louw reageerde daarop positief. Een gezamenlijke reis in mei 1978 van het gemeentebestuur, het gemeentelijk havenbedrijf en de Kamer van Koophandel naar China bracht de partijen wat dichter bij elkaar.

Het overleg tussen het gemeentebestuur en de Kamer kwam weer op gang, zij het op een andere, formelere manier dan vroeger het geval was geweest.

De opvolger van Van der Louw, burgemeester Peper, continueerde dit overleg, maar haalde daar ook vertegenwoordigers van de SVZ (Samenwerkende Vervoers- en Zeehavenondernemingen) en van de EBB (Stichting Europoort Botlek Belangen) bij.

Inmiddels ging de Kamer ook veel aandacht besteden aan de voorlichting van individuele bedrijven. Afgaande op het aantal daarbij werkzame personen werden de publieksafdelingen belangrijker dan de beleidsafdelingen.

Onderkoelde kritiek

Het boek bevat, zij het meestal wat onderkoeld, ook een aantal kritische opmerkingen. Deze betreffen vooral de tweede periode waarin, naar woorden van de auteurs, de Kamer grote moeite had om zich aan de veranderde maatschappelijke omstandigheden aan te passen. De beschouwingen over de derde periode zijn in hoofdzaak van beschrijvende aard. Voorzichtig wordt geconstateerd dat de Kamer iets heeft terug gewonnen van de positie die zij

vroeger had ingenomen. De descriptieve beschouwingen geven, als men deze op zich laat inwerken, echter wel aanleiding tot enig kritisch commentaar.

De vroegere meerwaarde van de inbreng van de Kamer voor het gemeentebestuur had veel te maken met het feit dat zij fungeerde als spreekbuis van de haven. De haven is ook nu nog, als het erop aankomt, het 'kapitaal' van Rotterdam. De uitnodiging van burgemeester Peper aan de SVZ en de EBB is een indicatie dat de Kamer, mede door haar aarzelende houding tegenover de nieuwe 'captains of industry', niet meer wordt gezien als een vertegenwoordiger van alle bij de haven betrokken bedrijven. Met het, op grond van wettelijke voorschriften, toelaten van werknemersvertegenwoordigers in de ledenvergadering en het bestuur ging de Kamer maar moeizaam akkoord. Dat was geen stimulans voor het doen ontstaan van een vlotte samenwerking met die werknemersvertegenwoordigers. Van oudsher hebben de Kamers van Koophandel voor Amsterdam en Rotterdam in vergelijking met hun zusterinstellingen in het land een bijzondere positie ingenomen, in die zin dat bepaalde door die twee Kamers behartigde belangen tevens op nationaal niveau van grote betekenis zijn. In latere jaren heeft de Rotterdamse Kamer deze bijzondere positie kennelijk minder goed waar weten te maken.

Nadat de gemeente de Kamer had verweten dat zij haar beweringen beter moest onderbouwen ging de Kamer een aantal professionals aanstellen, specialisten op verschillend gebied. De vraag kan worden gesteld of de Kamer er niet beter aan had gedaan een beperkter aantal meer generalistisch ingestelde medewerkers aan te trekken. Het grote aantal professionals had mede tot gevolg dat "ontegenzeggelijk een accentverschuiving plaats vond van de ledenvergadering naar het secretariaat van de Kamer". Voorts zal de toename van het aantal professionals uiteraard ook hebben bijgedragen aan de stijging van de kosten van de Kamer. Het budget van de Kamer steeg in de derde periode van 6,2 tot 23,3 miljoen. De opbrengst van de jaarlijkse bijdragen van de leden, dat zijn de in de regio gevestigde bedrijven, steeg in die periode van 5,3 tot 17,8 miljoen.

De leden zullen zich wel eens hebben afgevraagd wat zij voor hun ver-

plichte jaarlijkse bijdrage terug ontvangen. De 'kosteloze' toezending van de maandkrant van de Kamer kan daarvoor nauwelijks als compensatie gelden. Voor aan afzonderlijke leden verleende diensten zijn additionele leges of retributies verschuldigd. Voor de belangenbehartiging van het bedrijfsleven bij de overheid zijn ook andere instanties beschikbaar. Hetzelfde geldt trouwens ook voor de adviezen aan afzonderlijke bedrijven.

Dat alles maakt het waarschijnlijk dat de specifieke meerwaarde die de Kamer vroeger had, zowel voor de gemeente en voor andere overheden als voor de leden van de Kamer, in de loop van de tijd aan betekenis heeft ingeboet.

Het deel over de derde periode is in een lichtelijk optimistische toon geschreven. Niet elke lezer zal, ook op grond van wat de auteurs hier en daar terloops opmerken, er ten volle van overtuigd zijn dat dit optimisme gerechtvaardigd is. Dat doet echter niet af aan de eindconclusie dat de auteurs een bijzonder leesbaar en belangrijk boek hebben geschreven, dat het waard is om ook buiten de kring van de direct belanghebbenden met veel aandacht te worden gelezen.

D.A.P.W. van der Ende

De auteur is medewerker van Twijnstra Gudde nv. Hij schreef dit artikel op persoonlijke titel.